

життєві образи, оговиті соціальною правдою, що кличуть до кращої будучини наш народ. Нарешті драматична думка своїм образам дала палке українське серце, міцну зброю—рідну мову, в жилі влила свіжу бурхливу кров поривання до щастя свого рідного краю. Отакі людські цінності несуть на се-ло навіть стихійні українські вистави.

Кажучи так про вплив цих вистав на наше село, розумом охоплюючи їх значіння, бачучи, як вінколи радіють і українська Мельпомена і Терпсіхора, душею вчуваєш пісню, що над тими виставами з високоці небесної, журбою й докором розсипається! Це співає скорбний образ України. Чайка небога, плач і докори чуються в тій пісні і туюго охоплюються, смутком оповиваються серця синів землі української! Бренять скорботні згуки в пісні чайки про те, що часто бракує у стихійних вистав цілющої води—свідомості національної.

Ол.—Др. Верховод.

Нова праця про національне питання.

Національне питання—одно з найпокутіливіших по тих державах, що складаються не з однієї нації, а надто величезну вагу має воно для таких „імперій народів“, як от Росія. Тим часом розроблено це питання занадто мало. Величезна частина інтелігентного громадянства належить до нації, що не зазнає сама національного гніту; через те, що особисто вона не заінтересована в національному питанні, дуже мало й зважає на його, задовольняючись ходячими і тим самим цілком певними шаблонами та формулами. На всякі заклики що до цього звичайно одмагаються тим, що це питання не стоїть на черзі дня, що воно цілком належить може далекій майбутності, а для сьогочасности легко розв'язується загальними принципами громадської волі та рівності. І заступникам недержавних націй, які самі несуть на собі всю вагу непорішеного національного питання, доводиться раз-у-раз показувати всю короткозорість і ненормальність такого погляду, всю шкоду його навіть не для тих чи інших поодиноких націй, а й для цілого державного організму. Хиткий цей організм і не певний, поки не задоволено національних потреб, скидаючись на того колоса на глиняних ногах, що знаменував собою одно з різноманітних царств старого світу.

Національному питанню присвячена цікава стаття проф. М. Грушевського „На національній темі“, надрукована в „Русском Богатстві“, за січень цього року. Шановний автор торкнувся поки що питання про національно-територіальну автономію, але загальний заголовок праці дає право сподіватись, що це не випадкова річ, а тільки одна з цілої серії статей по національному питанню. Це надає їм тим більшою цікавостю, бо можна сподіватись, що автор окремими нарисами захопить увесь круг справ, зв'язаних з національним питанням.

За основу до праці проф. Грушевського послужила відома нашим читачам стаття д. Медема, надрукована торік у „Вістникі Європи“. Як може пригадати читачі, д. Медем висловився проти національно-територіальної автономії, виходячи з того, що вона не розв'язує національного питання до самого ґрунту. Проф. Грушевський переглядає думки згаданого автора й піддає їх докладній критиці, поіаючи до занадто категоричних висновків цілий ряд поправок, що дуже їх обмежують. І труднація при розмежуванні етнографічних територій не така то вже велика, і наслідки такого розмежування не такі мизерні, як думає д. Медем. Тим більше, що принцип екстериторіальної автономії, за який обстоює автор статті у „Вістникі Європи“, не тільки не розв'язує справи, а, навпаки, додає нових труднощів. „Всі, хто виступає проти етнографічного розмежування, хоч би з яких мотивів вони це робили, кінець-кінцем, може й самі про те не відаючи, тягнуть руку за дужими і через те найбільш агресивними народностями“—так формулює свої висновки проф. Грушевський і трудно з цим не згодитися. Етнографічне розмежування не розв'язує питання для націй, що не мають своєї території—то правда, але без такого розмежування взагалі національне питання не може бути розв'язане. Територіалізм дуже глибоко лежить у натурі людській і вигнати його звідти не можна, як каже проф. Грушевський, ніяким чаклуванням („заклинаннями“). Нація формується під впливом території, у великій од неї залежності, і завдання не в тому, щоб ці зв'язки порвати, а в тому, щоб засновати їх на демократичних принципах, дати національним формам поступовий і людський зміст. Тоді й безтериторіальним народам безперечно краще буде жити.

Стаття проф. Грушевського цікава не тільки критикою екстериторіалізму, а й загальною постановкою й трактування національної справи. „Національна політика, — пише він, — повинна виходити не з принципа вільної конкуренції чи обрахунку реального відношення сили у поодиноких націй, а з принципа національної, чи—коли хочете—тієї самої соціальної справедливості“. Тим то треба подбати про такий лад у державі, щоб він не тільки не пригнічував слабших, а навпаки давав їм оборону й захист „Цілковите установлення національної гармонії, певна річ, лишиться ідеалом, але національна політика безперечно мусит

ти до того ідеалу національної справедливості... шляхом національного законодавства“. Тим більше, що національне пригнічення, як влучно показує проф. Грушевський на прикладі Туреччини, і для самої держави має величезну небезпеку, якій не завжди можна запобігти навіть широкою децентралізацією, коли упустити слушний час. „Чи не повинен цей тригічний приклад (Туреччини) стати за серйозну пересторогу й іншим державам, що мають теж свій „кістяк у домі“—оту купу недержавних націй, силоміць стиснутих і змотаних на один клубок, що даремно домагаються основних умовин до свого національного самовизначення? *Hodie mihi cras tibi!*“.

Над цим треба справді подумати, щоб оте фатальне „завтра“ (cras) не захопило зненацька. Тоді вже може пізно буде думати... Р. Л.

Відгуки парламентського життя.

< Кадети подають проект про поширення бюджетних правів Думи. Цей проект—копія того проекту, якого були внесли кадети в Третю Держ. Думу; якого Дума з деякими змінами була прийняла, але Державна Рада одкинула.

< Октябристи подають у Думу проект про зміну закону про пенсії народним учителям. По цьому проекту мають на увазі увільнити земства од видатків на зазначені пенсії.

< За предсідателя фракції прогресистів обрали Єфремова. Наново вибрали також все бюро.

< Комісія по освіті прийняла пропозицію к. д. Воронкова про негайне заведення періодичних прибавок народним учителям по 60 карб. за 5 років служби. В строк вислуги й прибавок будуть зараховані минулі роки служби. Націоналісти й праві заявили, що вносять проект в зв'язку з ювілейними святами і через те голосували проти цієї пропозиції.

По Росії.

— Народа губернаторів. Народа губернаторів постановила, щоб в кожній волості було не менш одного урядника і на кожні 2000 душ того й другого полу—не менш одного стражника.

Постановлено також, щоб городські інституції давали квартири поліцейським чинам, причому городські кошти, що видаються на содержание поліції, не можуть бути більш 15 процентів загального обрахунку.

Є проект встановити особливі іспити для тих, що вступають на поліцейську службу. Старші чини поліції, крім іспитів, повинні мати освітний ценз—найменше—свідцтво за чотири класи гімназії. Далі, нарада висловила за встановлення в Росії поліцейських приказів, на зразок Германії.

— Чутки про амністію. Циркуляр міністра юстиції Щегловітова предсідателям судових палат про те, що йому негайно було надіслано відомости про політичні справи, як запевняють офіційні особи, не має ніякого зв'язку з майбутнім маніфестом з приводу 300-ювілею Царювання Дому Романових.

Як виявилось, відомости ці потрібні були для статистичної частини міністерства юстиції для чергового видання Своду статистичних відомостей про підсудних, виправданих та засуджених“.

До цього часу в це видання відомости про політичні справи не входили. З цього ж року, з наказу Щегловітова, в своді будуть друкувати і відомости про політичні справи.

(О. Л.)

— Справа редактора „Нового Вісника“. Цими днями петербурзький окружний суд розглядав цікаву справу редактора „Нов. Вр.“ Мазаєва за наклеп в пресі. До суду Мазаєва притяг власник пароходства на Далекому Сході гр. Кейзерлиц.

Приводом до обвинувачення була газетна звістка з Владивостоку, в якій дописувач сповідає, що бувшого норвежського консула, російського підданця Еріксона засуджено до тюрми на шість місяців за незаконне користування російським прапором. Зробивши купчу кріп-сть, Еріксон фактивно зробивсь власником японського пароходства, чим дав змогу ходити японським кораблям в берегових водах під російським прапором. Далі вказувалось в кореспонденції, що адміністрація не пошкодило-б, колиб вона звернула увагу на підприємця гр. Кейзерлиця, що є компаньоном якогось японця по содержанию пароходства і тим часом одержує величезну субсидію й від російського уряду в 100,000 карб.

Окружний суд Мазаєва виправдав.

(Р. Сл.)

— Новий циркуляр Кассо. На тім тижні міністр Кассо розіслав попечителям шкільних округ новий циркуляр.

Міністр наказує попечителям шкільних округ, щоб вони заборонили батьківським комітетам при гімназіях, а також і учням різних шкіл подавати прохання про всякі льоти й милости з приводу майбутнього ювілею Дома Романових.

На думку міністра, такі прохання вносять в життя школи елемент політики.

— Медична допомога в поїздах. Управління залізних доріг наказало усім місцевим управлінням, щоб при усіх пасажирських поїздах було заведено окремі обладовані вагони для медичної допомоги пасажиром. Крім того